

नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्), मिति २०७७/०५/०९ को निर्णय अनुसार विभागीय
मन्त्रिस्तरको मिति २०७७/०५/१७ को निर्णयबाट स्वीकृत

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयबाट आ.व. २०७७/०७८ मा प्रदेश
तथा स्थानीय तहमा सशर्त वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत पठाइएका
कार्यक्रमहरूको प्राविधिक कार्य संचालन प्रक्रिया, रिपोर्टिङ तथा तथ्याङ्क
व्यवस्थापन सम्बन्धी मार्गदर्शन

(कृषि तर्फ)

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

सिंहदरवार, काठमाडौं

विषय-सूची

१. प्राङ्गारिक कृषि प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया, २०७७
२. आलु, तरकारी तथा मसलाबाली विकास कार्यक्रम कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया, २०७७
३. बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना तथा हाल सञ्चालित नर्सरीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन प्रक्रिया, २०७७
४. फलफूल दशक कार्यक्रम अन्तर्गत फलफूल बिरुवा रोपण तथा फलफूल खेति प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया, २०७७
५. सहकारीहरुसँगको साझेदारीमा रेशम खेति क्षेत्र विस्तार कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया, २०७७
६. बाली विकास तथा कृषि जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया, २०७७
७. स्थानीय तहवाट संचालन हुने कृषि पूर्वाधार विकास कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया, २०७७

३. बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना तथा हाल सञ्चालित
नर्सरीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन
प्रक्रिया, २०७७

नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) मिति २०७७/०५/०९ को निर्णय बमोजिम कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयबाट तयार गरिएको ।

बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना तथा हाल सञ्चालित नर्सरीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन प्रक्रिया, २०७७

१. कार्यक्रमको परिचय:

राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम अन्तरगत सशर्त वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत स्थानीय तहबाट संचालन गरिने नयाँ बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना एवं नर्सरी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि यो कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया तयार गरिएको छ ।

१.१ लक्ष्य/उद्देश्य: यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया अनुसार संचालन हुने कार्यक्रमहरूको देहाय बमोजिम उद्देश्य रहेको छ:-

(क) नयाँ बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना गरी गुणस्तरीय बिरुवा आपूर्ति बृद्धि गर्ने,

(ख) पुराना फलफूल नर्सरीहरूको बिरुवा उत्पादन क्षमता बृद्धि गरी गुणस्तरीय बिरुवा उत्पादन बृद्धि गर्ने,

(ग) कृषकहरूलाई रोजगारी तथा आय आर्जनका अवसरहरू सिर्जना गरी जीवनस्तर उकास्न सहयोग गर्ने।

१.२ लक्षित समूह: यस कार्यक्रममा कृषक/कृषक समूह/कृषि सहकारी/निजी फर्म/ दर्ता भएका फलफूल नर्सरी सहभागी हुन सक्नेछन् ।

१.३ कार्यक्रम सञ्चालन हुने प्रदेश/स्थानीय तह/स्थान: राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम अन्तरगत सशर्त वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत नयाँ बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना एवं नर्सरी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन हुने स्थानीय तहहरूमा यो कार्यक्रम लागू हुनेछ ।

१.४ अपेक्षित उपलब्धि: यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया अनुसार संचालन हुने कार्यक्रमहरूबाट देहायबमोजिमका उपलब्धि हासिल हुनेछन्:-

(क) नयाँ बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना भई फलफूल, तरकारी तथा आलंकारीक बीउ/बेर्ना/बिरुवाको आपूर्ति बृद्धि हुनेछ ।

(ख) पुराना फलफूल नर्सरीहरू सुदृढिकरण भई गुणस्तरीय बिरुवा उत्पादन बृद्धि हुनेछ ।

(ग) कृषकको माग अनुसारको गुणस्तरीय फलफूल बिरुवा आपूर्ति सहज हुनेछ ।

(घ) स्वरोजगार तथा थप रोजगारीको अवस्था सिर्जना हुनेछ ।

२. कार्यक्रमका आधारभूत पक्षहरू तथा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरू: यस कार्यक्रम अन्तर्गत नयाँ बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना एवं हाल सञ्चालनमा रहेका नर्सरीको क्षमता अभिवृद्धिका क्रियाकलापहरू सञ्चालन हुनेछ।

२.१ कार्यक्रम संचालनका आधारभूत पक्षहरू:

- (क) बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापनाका लागि मुख्य उत्पादन फलफूलका बिरुवा र अन्य उत्पादनमातरकारी, आलंकारीक बिरुवा समेत समावेश गर्न सकिने छरस्थापित नर्सरीहरूको क्षमताअभिवृद्धि कार्यक्रममा दर्ता भएको फलफूल नर्सरीलाई मात्र कार्यक्रममा समावेश गर्न सकिनेछ।
- (ख) सम्बन्धित बालीको बिरुवा उत्पादनको लागि भौगोलिक तथा हावापानीको दृष्टिकोणबाट उपयुक्त स्थानमा नर्सरी अवस्थित हुनु पर्नेछ। सुन्तलाजात फलफूल नर्सरीको हकमा समुद्री सतहबाट १२०० मीटर भन्दा माथि मात्र नर्सरी स्थापना गर्नु पर्नेछ।
- (ग) आवश्यकता अनुसारको बिरुवा उत्पादन गर्न सकिने तथा अन्य सुविधाहरू समायोजन गर्न सकिने क्षेत्रफल हुनु पर्नेछ। जालीघरमा भए बिरुवा उत्पादनको लागि कम्तीमा २ रोपनी र खुला जग्गामा भए कम्तीमा ५ रोपनीमा नर्सरी हुनु पर्नेछ।
- (घ) आफ्नै स्वामित्वको जग्गा नभई करारमा लिई नर्सरी स्थापना गर्न चाहेमा वा गरेको भएमा कम्तीमा पनि १० बर्षको लागि करार सम्झौता गरेको हुनु पर्नेछ।
- (ङ) नयाँ स्थापित बहुउद्देश्यीय नर्सरी तथा क्षमता अभिवृद्धि गरिएको नर्सरीहरूको हकमा बार्षिक रुपमा कम्तीमा क्रमशः १०००० तथा १५००० गुणस्तरीय फलफूल बिरुवा उत्पादन क्षमता भएको हुनु पर्नेछ।
- (च) नर्सरीमा बिरुवा उत्पादन सम्बन्धी तालिम लिएको व्यक्तिलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।
- (छ) कृषि विषय अध्ययन गरी नर्सरी स्थापना गर्न चाहने व्यक्तिलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।
- (ज) बर्षेभरी पानीको उपलब्धता सुनिश्चित भएको स्थान हुनु पर्नेछ।
- (झ) बिजुली तथा संचार सुविधा भएको हुनु पर्नेछ।
- (ञ) नर्सरी भएको स्थानमा कुशल श्रमिकहरू सजिलै उपलब्ध हुन सकिने वा तालिम दिएर सीप सिकाउन सकिनेजनशक्तिको उपलब्धता, यातायात र मुख्य सडकसँग पहुँच भएको स्थानलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।
- (ट) बार्षिक बिरुवा उत्पादन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गरेको हुनु पर्नेछ।

२.२ कार्यक्रम विस्तृतीकरणतथा सहजीकरण सेवा तथा सुविधा:

(क) यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया बमोजिम सञ्चालन हुने बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना एवं हाल सञ्चालनमा रहेका नर्सरीको क्षमता अभिवृद्धिकार्यक्रम अन्तर्गत देहाय बमोजिमका क्रियाकलाप संचालन गर्न सकिनेछ।

- (अ) नयाँ बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना तथा स्थापित नर्सरीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यकबीउ, बेर्ना खरीद,
- (आ) कृषि औजार उपकरण खरीद,
- (इ) मलखाद, बिषादी र अन्य आवश्यक सामग्री खरीद,

- (ई) सिंचाइ पूर्वाधार,
  - (उ) माउ बोट संरक्षणको लागि आवश्यक सामग्री खरिद,
  - (ऊ) संरचना निर्माण (ग्रीनहाउस, स्क्रीन हाउस, सेडहाउस, नर्सरी सुरक्षा बारबन्देज आदि),
  - (ए) अन्य अत्यावश्यक सामग्री एवं पूर्वाधार ।
- (ख) बुँदा (क) मा उल्लेखित आधारको साथै स्थानीय आवश्यकता एवं प्राविधिक दृष्टिकोणले आवश्यक अन्य क्रियाकलाप समावेश गर्न सकिनेछ तर गैह्र उत्पादनमूलक संरचनामा बजेट खर्च गर्न पाईने छैन ।
- (ग) बुँदा (क) मा उल्लेखित क्रियाकलापको सहजीकरण सेवा तथा सुविधा (अनुदानको सिमा) सम्बन्धित स्थानिय तहले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

३. कार्यक्रम सञ्चालन विधि

३.१ माग सङ्कलन:

- (क) बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना तथा हाल सञ्चालित नर्सरीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालनको लागि सम्बन्धित स्थानीय तहले नियमानुसार सूचना प्रकाशन गरी माग सङ्कलन गर्नेछ ।
- (ख) सूचना प्रकाशन भएपछि कृषक, कृषक समूह/सहकारी, निजी फर्म, दर्ता भएका फलफूल नर्सरीहरूले तोकिएको ढाँचामा निवेदन, कागजातहरू एवं कार्य योजनासंलग्न राखी सम्बन्धित स्थानीय तहमा निवेदन दर्ता गर्नु पर्नेछ ।

३.२ समिति:

- (क) बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना तथा हाल सञ्चालित नर्सरीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालनको लागि सम्बन्धित स्थानीय तहले समिति गठन गर्नेछ । तर स्थानीय तहमा कृषि सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालनको लागि समिति रहेको खण्डमा सोही समितिले यो कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (ख) समितिले आवश्यकता अनुरूप विषयसँग सम्बन्धित पदाधिकारी, विशेषज्ञ एवं संघीय र प्रदेश सरकार अन्तर्गतको जिल्लास्थित कार्यालय/फार्म केन्द्रलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- (ग) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-
  - (अ) माग सङ्कलनको लागि सूचना आह्वान गर्ने, मुल्याङ्कन तथा छनौटको आधारहरू तयार गर्ने ।
  - (आ) कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्राविधिक लागत अनुमान तयार गर्ने ।
  - (इ) प्राप्त निवेदनहरूको छनौटको आधारमामुल्याङ्कन गरी अनुदानग्राही छनौट गर्ने ।
  - (ई) छनौट भएका अनुदानग्राहीलाई उपलब्ध गराईने अनुदान रकम यकिन गर्ने र सम्झौताको लागि सिफारिस गर्ने ।
  - (उ) सम्झौता अनुसारको विभिन्न चरणमा सम्पन्न भएका कार्यको अनुगमन तथा प्रमाणीकरण गर्ने ।
  - (ऊ) अनुदान रकमको किस्ता अनुदानग्राहीलाई भुक्तानी गर्न सिफारिस गर्ने ।
  - (ए) सम्झौता अनुसार कार्य प्रगति सन्तोषजनक नभएमा वा कार्यसम्पन्न हुन नसक्ने देखिएमा अनुदान किस्ता रकम रद्द गर्न वा अनुदान सम्झौता रद्द गर्न सिफारिस गर्ने ।

- (ऐ) कार्यक्रम अनुगमन गरी पृष्ठपोषण गर्ने ।
 (घ) समितिको सचिवालय सम्बन्धित स्थानीय तहको कृषि शाखा/इकाई रहनेछ ।
 (ङ) समितिलाई सहयोग गर्न समितिले उप समिति गठन गर्न सक्नेछ ।
 (च) उप समितिको काम कर्तव्य र अधिकार समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

३.३ अनुदान प्रवाह :

- (क) यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया बमोजिम छनौट भएका अनुदानग्राहीले सञ्चालन गर्नुपर्ने क्रियाकलाप, सो को समयसारणी एवं अनुदानग्राहीले पालना गर्नुपर्ने शर्त, अनुदान रकम एवं भूक्तानी विधि उल्लेख गरी सम्बन्धित स्थानीय तहले अनुदाग्राहीसँग सम्झौता गर्नेछ ।
 (ख) बुँदा (क) बमोजिम हुने सम्झौता बमोजिम स्थानीय तहले अनुदानग्राहीलाई अनुदान भूक्तानी गर्नेछ ।

४. कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सरकार/तह/निकाय र तिनको जिम्मेवारी:

४.१ संघीय सरकार

- (क) स्थानीयतहहरुलाई नर्सरी स्थापना एवं व्यवस्थापन सम्बन्धी प्राविधिक सेवा,
 (ख) कार्यक्रम संचालनमा सहजीकरण,
 (ग) राष्ट्रिय स्तरमा नर्सरी एवं उत्पादित बीउ, विरुवा तथा बेर्नाको लगत तयार गर्ने ।
 (घ) अनुगमन तथा पृष्ठपोषण ।

४.२ प्रदेश सरकार

- (क) प्रदेश सरकार अन्तर्गतको कृषि हेर्ने कार्यालय (कृषि ज्ञान केन्द्र/ कृषि विकास कार्यालय/फार्म केन्द्र) हरुमार्फत प्राविधिक सेवा,
 (ख) सरकारी एवं निजी स्रोत केन्द्र एवं स्थानीय तहहरुबीच समन्वय,
 (ग) प्रादेशिक स्तरमा नर्सरी एवं उत्पादित बीउ, विरुवा तथा बेर्नाको लगत तयार गर्ने ।
 (घ) कार्यक्रम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ।

४.३ स्थानीय तह

- (क) कार्यक्रम विस्तृतीकरण,
 (ख) लाभग्राही/अनुदानग्राही छनौट, सम्झौता एवं अनुदान प्रवाह,
 (ग) नियमित अनुगमन, पृष्ठपोषण एवं प्रतिवेदन ।
 (घ) उत्पादित बीउ, विरुवा, बेर्नाको बिक्री वितरणमा सहजीकरण,
 (ङ) स्थानीय तहमा फलफूल विरुवा रोपण कार्यक्रम सञ्चालन,
 (च) सशर्त वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत स्थानीय तहमा सञ्चालन हुने कार्यक्रमको लागि संघीय निकायबाट सम्बन्धित स्थानीय तहले लागत सहभागिता गर्नुपर्ने भनि तोकिएकोमा सोही बमोजिम लागत सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

५. कार्यक्रम अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन:

(क) विवरण प्रकाशन गर्नुपर्ने: अनुदान प्रवाह गर्ने स्थानीय तहले अनुदानग्राहीसँग भएको सम्झौताको विवरण नियमित अध्यावधिक सूचना पाटी तथा वेबसाइटमा प्रकाशन गर्नेछ । साथै राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्रले समेत अनुदानग्राहीको नाम सहितको विवरण वेबसाइट मार्फत प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(ख) प्रगति प्रतिवेदन पठाउनु पर्ने:

(अ) कार्यक्रम संचालन भएका स्थानीय तहहरूले चौमासिक तथा बार्षिक प्रगति विवरण राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ । यस बाहेक समय समयमा माग भए बमोजिमको प्रगति तथा अन्य विवरण समेत पठाउनु पर्नेछ ।

(आ) कार्यक्रमको नियमित प्रतिवेदन पेश नगर्ने स्थानीय तहलाई आगामी आ.व.मा कार्यक्रम सञ्चालनका लागि बजेट उपलब्ध गराइने छैन ।

(ग) अनुगमन र मूल्याङ्कन: अनुदानग्राहीको अनुगमन संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहका सम्बन्धित निकायहरूबाट संयुक्तवा आवश्यकता अनुसार छुट्टाछुट्टै हुन सक्नेछन् । यसरी भएको अनुगमनको क्रममा दिईएको मौखिक वा लिखित निर्देशन पालना गर्नु अनुदानग्राहीको कर्तव्य हुनेछ ।

(घ) यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रकृया बमोजिम अनुदान रकम लिइ दुरुपयोग गरेको पाइएमा वा रकमको हिसाब नबुझाएमा त्यस्ता अनुदानग्राहीलाई प्रचलित कानुन बमोजिम कारबाही गरी असुल उपर गरिनेछ ।

६. नयाँ नर्सरी स्थापना एवं हाल सञ्चालनमा रहेका नर्सरीको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आवश्यक गुणस्तर, योग्यता तथा शर्तहरू:

६.१ नर्सरी धनिले पालना गर्नुपर्ने:

(क) नर्सरी धनिले मापदण्ड बमोजिमको बालीहरूको जात, बीउ, रुटस्टक, सायनस्टक आदि मात्र प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

(ख) विभिन्न फलफूल बालीको बीउ, बिरुवाहरू, सायन, रुटस्टक तथा माउबोटको गुणस्तर उल्लेखित तालिकाबमोजिम कायम गरेको हुनु पर्नेछ ।

(ग) यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया बमोजिम अनुदान प्राप्त गर्ने नर्सरी धनिले अनिवार्य रूपमा बिरुवाबिक्री वितरणको अनुमति पत्र लिई उत्पादित बिरुवा बिक्री वितरण गर्नु पर्नेछ ।

(घ) नर्सरीमा गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरूको अभिलेख राख्नु पर्नेछ ।

(ङ) नयाँ स्थापित बहुउद्देश्यीय नर्सरीलाई सम्बन्धित स्थानीय तहमा दर्ता गराउनु पर्नेछ ।

(च) बार्षिक रूपमा नर्सरी धनिले नर्सरी निरीक्षकबाट नर्सरीको निरीक्षण गराई सो को प्रतिवेदन राख्नु पर्नेछ ।

(छ) उत्पादित तथा बिक्री वितरण भएका बिरुवाको अभिलेख राख्नु पर्नेछ र बार्षिक रूपमा राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्रमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

६.२ नर्सरी बिरुवा गुणस्तर मापदण्ड:

(क) बिक्री गर्ने फलफूल बिरुवाको गुणस्तर मापदण्ड:

(अ) रोग कीरा रहित स्वस्थ बिरुवा हुनु पर्नेछ ।

(आ) उन्नत जातका बिरुवालाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

(इ) कलमी प्रविधि उपयुक्त हुने फलफूल बालीमा कलमी गरिएको बिरुवालाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

(ई) सुन्तलाजात फलफूलको हकमा सिट्रस ग्रिनिङ्ग र सिट्रस ट्रिष्टिजा भाइरस मुक्त छ भन्नेनर्सरी निरीक्षकबाट प्रमाणित भएको बिरुवाहुनु पर्नेछ ।

(उ) नियन्त्रित जालीघर भित्र उत्पादित सुन्तलाजात फलफूल बिरुवालाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

(ऊ) स्याउको बिरुवाको हकमा क्राउन गल रोग तथा सानजोस स्केल नभएको हुनु पर्नेछ ।

(ए) बिरुवाको उमेर र न्यूनतम उचाई निम्न बमोजिम हुनु पर्नेछ:-

बिभिन्न फलफूलको बिजु बिरुवाको न्यूनतम मापदण्ड:

क्रस	फलफूलको नाम	उमेर (वर्ष)	उचाई (फिट)
१.	ओखर (दाँते)	१-३	१-२
२.	पिकानट (चुच्चे ओखर)	१-२	१-२.५
३.	कागजी बदाम	१-२	१.५-२.५
४.	कटुस	२	१.५-२.५
५.	किवी	१-२	१-२
६.	सुन्तला	१-२	१.५-२.५
७.	कागती	१-२	१-१.५
८.	निबुवा	१-२	१-२
९.	चाक्सी	१-२	१-१.५
१०.	रुखकटहर	१-२	१-२
११.	नरिवल	१-२	१-२
१२.	मेकाडेमियानट	१-२	१-२
१३.	एभोकाडो	१-२	१-२

क्रस	फलफूलको नाम	उमेर (वर्ष)	उचाई (फिट)
१४.	सुपारी	१-२	१-२
१५.	काजु	१-२	१.५-२.५
१६.	मेवा स्थानीय (पोलिब्याग)	६ महिना	१-१.५
१७.	मेवा वर्णशंकर (पोलिब्याग)	६ महिना	१-१.५
१८.	अमला	१-२	१-२
१९.	सरीफा	१-२	१-२
२०.	कफी	८ महिना भन्दा बढी	१-२
२१.	काफल	१-२	१-२
२२.	अम्बा	१-२	१-२
२३.	बयर	१-२	१-२
२४.	बेल	१-२	१-२
२५.	जैतुन	१-२	१-२

विभिन्न फलफूलका कलमी बिरुवाहरूको न्यूनतम मापदण्ड:

क्र.स	फलफूलको नाम	उमेर (वर्ष)	उचाई (फिट)
१.	ओखर (दाँते)	१.५-२.५	१-२
२.	पिकानट (चुच्चे ओखर)	१.५-२.५	१-२
३.	कागजी बदाम	१.५-२.५	१-२
४.	कटुस	१.५-२.५	१-२
५.	किवी	१.५-२.५	१-२
६.	स्याउ	१.५-२.५	२-३

क्र.स	फलफूलको नाम	उमेर (बर्ष)	उचाई (फिट)
७.	नास्पाती	१.५-२.५	२-३
८.	आरु	१.५-२.५	१.५-३
९.	आरुबखडा	१.५-२.५	१.५-३
१०.	चेरी	१.५-२.५	१.५-३
११.	खुर्पानी	१.५-२.५	१.५-२.५
१२.	हलुवावेद	१.५-२.५	१.५-२.५
१३.	लप्सी	१.५-२.५	२-४
१४.	सुन्तला	१.५-२.५	१.५-२.५
१५.	जुनार	१.५-२.५	१.५-२.५
१६.	कागती	१.५-२.५	१
१७.	निबुवा	१.५-२.५	१-२
१८.	भोगटे	१.५-२.५	१-२
१९.	चाक्सी	१.५-२.५	१-२
२०.	बिमिरो	१.५-२.५	१-२
२१.	किन्नो	१.५-२.५	१.५-२.५
२२.	मुन्तला	१.५-२.५	०.७५-१.५
२३.	आँप (अबिहायात)	१.५-२.५	१.५-३
२४.	आँप (अम्रपाली र मल्लिका)	१.५-२.५	१.५-३
२५.	आँप (अन्य जात)	१.५-२.५	१.५-३
२६.	सपोटा	१.५-२.५	२

क्र.सं	फलफूलको नाम	उमेर (वर्ष)	उचाई (फिट)
२७.	एभोकाडो	१.५-२.५	१.५-३
२८..	लौकाट	१.५-२.५	१-२
२९.	जैतुन	१.५-२.५	१-२
३०.	फीजुवा	१.५-२.५	१-२

विभिन्न फलफूलको कटिङ्ग (जरावाल बिरुवा)

क्र.सं	फलफूलको नाम	उमेर (वर्ष)	उचाई (फिट)
१.	अनार	१	१.५-२.५
२.	अंगुर	१	१.५-२.५
३.	अंजिर	१	१.५-२.५
४.	हजेलनट	१-२	१.५-२.५
५.	जैतुन	१-२	१-२
६.	भुईं ऐसेलु(स्ट्रबेरी)	३-६ महिना	१

कटिङ्ग र कलमी बाहेक अन्य वानस्पतिक तरीकाबाट उत्पादन गरिएका फलफूलका बिरुवा

क्र.सं	फलफूलको नाम	उमेर (वर्ष)	उचाई (फिट)
१.	लिची	१-२	१-२
२.	अम्बा	१-२	१.५-२.५
३.	भुइकटहर	४ महिना	०.५-१.५
४.	केरा (सकर्स)	३-६ महिना	१-२
५.	केरा(टिस्युकल्चर)	१	१-२

स्क्रिनघर भित्र उत्पादित प्रमाणिकरण गरेको सुन्तलाजात फलफूलको कलमी बिरुवा

क्र.सं	फलफूलको नाम	उमेर (वर्ष)	उचाई (फिट)
१.	सुन्तला	१.५-२.५	१.५-२.५
२.	जुनार	१.५-२.५	१.५-२.५
३.	कागती	१.५-२.५	१-१.५

फलफूलको रुटस्टक बिरुवा

क्र.सं	फलफूलको नाम	उमेर (वर्ष)	उचाई (फिट)
१.	स्याउ	१-२	१.५-२.५
२.	इडी मयल	१-२	१-२
३.	क्रेब एप्पल	१-२	१-१.५
४.	हाडे ओखर	१-२	१-२
५.	हलुवावेद	१-२	१-२
६.	चेरी	१-२	१.५-३
७.	तिनपाते सुन्तला	१-२	१-१.५
८.	लप्सी	१	१.५-२.५
९.	सिट्रेन्ज	२	१-१.५
१०.	ज्यामिर	१-२	१-१.५
११.	आँप	१-२	१-२
१२.	किवी	१	१-१.५
१३.	आरु(स्थानीय)	१-२	१-१.५
१४.	जैतुन	१	१-१.५

(ख) माउबोटको गुणस्तर

(अ) माउबोटको स्रोत खुलेको हुनु पर्नेछ ।

(आ) माउबोटमा आनुवांशिक शुद्धता हुनु पर्ने र सर्वश्रेष्ठ गुण भएको हुनुपर्नेछ ।

(इ) रोग कीरा नलागेको हुनु पर्नेछ ।

(ई)जात छुट्याएर ट्यागिड गरिएको हुनु पर्नेछ ।

(उ)सुन्तलाजात फलफूलको हकमा सिट्रस ग्रिनिङ्ग र सिट्रस ट्रिष्टिजा भाइरस मुक्त छ भन्ने प्रमाणित भएको बिरुवा हुनु पर्नेछ ।

अनूसूची-१

चौमासिक/वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन ढाँचा

कार्यक्रमको नाम: बहुउद्देश्यीय नर्सरी स्थापना तथा हाल सञ्चालित नर्सरीहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम
कार्यक्रम संचालन गर्ने निकायको नाम: आ.व. २०७... महिना:

१. कार्यक्रम कार्यान्वयन अवस्था

क्र.स.	यस महिनामा संचालन भएको कार्यहरु	हाल सम्मको कार्यक्रम कार्यान्वयन अवस्था

२. कार्यक्रमको प्रतिफल (नयाँ स्थापना तथा क्षमता अभिवृद्धि भएका नर्सरीको संख्या, लाभग्राही, उत्पादित बीउ/बिरुवा/बेर्ना संख्या, रोजगारी सिर्जना आदि):

-
-

३. कार्यक्रम/बजेट कार्यान्वयनको अवस्था

क्र. स.	वार्षिक विनियोजन (रु. हजारमा)	यस महिनाको खर्च (रु. हजारमा)	हालसम्मको खर्च (रु. हजारमा)	वार्षिक विनियोजनको तुलनामा खर्च प्रतिशत

४. कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या तथा सुझावहरु

-

४. फलफूल दशक कार्यक्रम अन्तर्गत फलफूल बिरुवा
रोपण तथा फलफूल खेति प्रवर्धन कार्यक्रम सञ्चालन
प्रक्रिया, २०७७

फलफूल दशक कार्यक्रम अन्तर्गत फलफूल बिरुवा रोपण तथा फलफूल खेति प्रवर्धन कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया, २०७७

१. कार्यक्रमको परिचय:

राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सशर्त वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत स्थानीय तहबाट संचालन गरिने फलफूल बिरुवा रोपण तथा फलफूल खेति प्रवर्धन कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि यो कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया तयार गरिएको छ ।

१.१ लक्ष्य/उद्देश्य

यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया बमोजिम सञ्चालन हुने कार्यक्रमको उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) सार्वजनिकखाली जग्गाहरुमा फलफूलका बिरुवा रोपण गरी पर्यावरणीय सुधार तथा भू-उपयोगिता बढाई उत्पादनशील बनाउने,
- (ख) निजी जग्गामा फलफूल खेतिको विस्तारलाई प्रवर्द्धन गरी आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने ।

१.२ लक्षित समूह

यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया बमोजिम सञ्चालन हुने कार्यक्रममा देहाय बमोजिमका लाभग्राही हुनेछन्:-

- भूमिहीन कृषक/ करार खेति
- व्यवसायिक कृषक
- विदेशबाट फर्केका युवाहरु
- प्रधानमन्त्री स्वरोजगार कार्यक्रममासूचीकृत भएका युवाहरु
- निजी कृषिफर्म,
- कृषकसमुह तथासहकारीहरु
- स्थानीय युवा क्लबहरु
- स्थानीय उपभोक्ता समिति
- कम्पनी तथा अन्य संघसंस्थाहरु
- संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट सञ्चालन भएका अन्य विभिन्न कार्यक्रममा सूचीकृत कृषक

१.३ कार्यक्रम सञ्चालन हुने प्रदेश/स्थानीय तह/स्थान

राष्ट्रिय फलफूल विकास कार्यक्रम अन्तर्गत सशर्त वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत फलफूल बिरुवा रोपण तथा फलफूल खेति प्रवर्धन कार्यक्रम सञ्चालन हुने स्थानीय तहहरुमा यो कार्यक्रम सञ्चालन हुनेछ ।

१.४ अपेक्षित उपलब्धि

- (क) सार्वजनिक खाली जग्गाहरुमा फलफूलका बिरुवा रोपण गरी उत्पादनशील बनाउने,
- (ख) निजी जग्गामा फलफूल खेतिको क्षेत्र विस्तार हुने,

(ग) स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना हुने,

२. कार्यक्रमको आधारभूत पक्षहरू तथा सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरू:

२.१ सार्वजनिक जग्गामा फलफूल विरुवा रोपण कार्यक्रम:

- (क) सार्वजनिक जग्गामा फलफूल विरुवा रोपण कार्यक्रम सञ्चालनको प्रमुख जिम्मेवारी सम्बन्धित स्थानीय तहमा रहनेछ । यस अन्तर्गत सार्वजनिक जग्गाको उपयुक्त खाली क्षेत्रमा फलफूल विरुवा रोपण गरिनेछ ।
- (ख) फलफूल खेति विस्तारको लागि सम्बन्धित स्थानीय तहले फलफूल विरुवा रोपण गर्न सकिने सम्भाव्य सार्वजनिक जग्गाहरूको पहिचान गरी अभिलेखीकरण गर्नेछ । पहिचान गरिएका उक्त क्षेत्रहरूमा फलफूल खेति गर्नका लागि ३ देखि ५ बर्षे योजना बनाई लागु गरिनेछ ।
- (ग) पहिचान भएका सार्वजनिक जग्गाहरूलाई फलफूल खेति गर्न सकिने सम्भाव्यताको आधारमा निम्न तीन किसिममा वर्गीकरण गरिनेछ:-
- (अ) १-२ लाइनमा मात्र विरुवा रोपन सकिने रोड कोरिडोर, नदी किनार आदि क्षेत्र ।
- (आ) व्यक्तिगत जग्गा सडक वा अन्य सरकारी प्रयोजनको लागि उपलब्ध गराएको हकमा सो जग्गाहरू (जस्तै मध्य पहाडी रोड कोरिडोर क्षेत्र) मा लगाईने फलफूल खेति ।
- (इ) खेतिगर्न उपयुक्त रहेका सार्वजनिक जग्गाहरू (जस्तै विद्यालय, कलेजका खाली जग्गाहरू, वन जंगल नभएका सार्वजनिक बाँझो जग्गाहरू, नदी किनारका फराकिलो खाली जग्गा आदि)
- (घ) यसरी वर्गीकरण गरिएका सार्वजनिक जग्गाहरूमा स्थानीय माग, संभावना तथा तुलनात्मक लाभका आधारमा उक्त क्षेत्रमा सिफारीस गरिएका फलफूल बालीमध्ये स्थानीय तहले निर्धारण गरेका फलफूल बाली लगाउन सकिनेछ ।

२.२ निजी जग्गामा फलफूल विरुवा रोपण कार्यक्रम:

- (क) निजी जग्गामा फलफूल विरुवा रोपण कार्यक्रम संचालनको प्रमुख जिम्मेवारी सम्बन्धितस्थानीय तहमा रहनेछ । यसको सहजीकरण आवश्यकता अनुसार राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्रबाट हुनेछ ।
- (ख) निजी जग्गामा फलफूल विरुवा रोपण गर्दा आवेदकको कार्य योजनाको आधारमा लागत इष्टिमेन्ट बमोजिम अनुदान उपलब्ध गराईनेछ ।
- (ग) निजी जग्गामा फलफूल खेति विस्तारको लागि पहाडमा कम्तिमा २ रोपनी र तराइमा कम्तिमा ३ कट्टा क्षेत्रफलमा बगैचा स्थापना गर्नु पर्नेछ ।
- (घ) बुँदा नं. (ग) मा उल्लेख भएको व्यवसायिक बगैचा स्थापना कार्यक्रमको साथै घरायसी प्रयोजनको लागि करेसा बगैचा स्थापनाको लागि माग भए बमोजिमको कार्यक्रम समेत सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

३. कार्यक्रम सञ्चालन विधि:

३.१ कार्यक्रम विस्तृतीकरण तथा सहजीकरण सेवा सुविधा

- (क) यस कार्यक्रम संचालन प्रक्रियाको बुँदा २ बमोजिमको कार्यक्रममा तालिका १ बमोजिमको क्रियाकलाप संचालन गर्न सकिनेछ ।
- (ख) बुँदा (क) बमोजिमका क्रियाकलापको सहजीकरण सेवा तथा सुविधा (अनुदान सीमा) सम्बन्धित स्थानीय तहले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (ग) बुँदा (ख) बमोजिम सहजीकरण सेवा तथा सुविधा (अनुदान सीमा) निर्धारण गर्दा स्थानीय तहले सार्वजनिक जग्गामा फलफूल विरुवा रोपण कार्यक्रम तथा निजी जग्गामा फलफूल विरुवा रोपण कार्यक्रमका लागि

अलग अलग अनुदान सीमा निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

तालिका १: कार्यक्रमको विस्तृतिकरण तथा सहजीकरण सेवा सुविधा

क्र.स	क्रियाकलापको विवरण		सहजीकरण सेवा तथा सुविधा	कैफियत
	प्रथम वर्ष	दोश्रो वर्ष		
१.	जग्गाको सरसफाई, बगैचा रेखांकन गर्ने, बिरुवा रोपन खाडल खन्ने, मल मिसाउने तथा पुर्ने, बिरुवा रोपने, टेका तथा छापो राख्ने ज्यामी		स्थानीय तहको निर्णयानुसार लागत इष्टिमेटको निश्चित रकम अनुदान निर्धारण हुने ।	सार्वजनिक जग्गामा फलफूल बिरुवा रोपण कार्यक्रम तथा निजी जग्गामा फलफूल बिरुवा रोपण कार्यक्रम दुवैमा लागू हुने ।
२.	फलफूल बिरुवा खरिद तथा वितरण		सरकारी दररेट, प्रचलित बजार मूल्य तथा स्थानीय दररेटको आधारमा तयार भएको लागत अनुमानको आधारमा स्थानीय तहको निर्णयानुसार अनुदान निर्धारण हुने ।	
३.	स्थानीय सामग्री तथा कम लागत प्रविधिमा आधारित बिरुवा संरक्षण, हेरचाह		लागत इष्टिमेटको रकममा स्थानीय तहको निर्णयानुसार अनुदान निर्धारण हुने ।	सार्वजनिक जग्गामा फलफूल बिरुवा रोपण कार्यक्रममा मात्र लागू हुने ।
४.	कृषि औजार उपकरण खरिद		लागत इष्टिमेटको रकममा स्थानीय तहको निर्णयानुसार आवश्यक यन्त्र उपकरणको प्रचलित बजार मुल्यमा	सार्वजनिक जग्गामा फलफूल बिरुवा रोपण कार्यक्रम तथा निजी जग्गामा फलफूल बिरुवा रोपण कार्यक्रम दुवैमा लागू हुने ।
५.	सिंचाइ पूर्वाधार		संभाव्य सिंचाइ सुविधाको लागत अनुमानमा स्थानीय तहको निर्णयानुसार अनुदान निर्धारण हुने ।	
६.		बिरुवा पुनः रोपण	अनुगमनको आधारमा क्रियाकलाप २ को १०% अनुदान	सार्वजनिक जग्गामा फलफूल बिरुवा रोपण कार्यक्रममा मात्र लागू हुने तथा सो का लागि स्थानीय तहले बजेट ब्यवस्थापन गर्ने
७.		फलो अप कार्यक्रम	अनुगमनको आधारमा जिवित प्रति बिरुवा अनुदान	

(नोट: १. स्थानीय आवश्यकता एवं प्राविधिक दृष्टिकोणले आवश्यक अन्य क्रियाकलाप समावेश गर्न सकिनेछ तर गैह्र उत्पादनमूलक संरचनामा बजेट खर्च गर्न पाइने छैन ।

२. तालिका २ बमोजिम एवं स्थानीय आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम विस्तृतीकरण गर्दा कूल बजेटको कम्तिमा ७० प्रतिशत बजेट फलफूल बिरुवा खरिदमा खर्च गर्नुपर्नेछ ।

३. भूमिहिन किसानहरुले सार्वजनिक जग्गामा करार गरी फलफूल खेति कार्यक्रम संचालन गर्ने गरी पहिचान भएकोमा रोपण, सुरक्षा र बिरुवा हुर्काउनको लागि लाभग्राहीको समेत लागत सहभागिता रहने गरी सम्बन्धित स्थानीय तहले ५ वर्ष सम्मको कार्यक्रम तयार गरी सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।)

३.२ कार्यक्रम सञ्चालन हुने क्षेत्र निर्धारण तथा लाभग्राही छनौट

३.२.१ समिति:

- (क) निजी तथा सार्वजनिक खाली जग्गाहरूमा फलफूल विरुवा रोपण तथा व्यवस्थापनको लागि सम्बन्धित स्थानीय तहले समिति गठन गर्नेछ । तर सम्बन्धित स्थानीय तहमा कृषि सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालनको लागि समिति रहेको खण्डमा सोही समितिले कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (ख) समितिले आवश्यकता अनुरूप विषयसंग सम्बन्धित पदाधिकारी, विशेषज्ञ एवं संघ तथा प्रदेश सरकारको जिल्लास्थित कार्यालय/फार्म केन्द्रलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- (ग) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-
- (अ) फलफूल खेति हुनसक्ने सार्वजनिक जग्गाहरूको पहिचान गरी अभिलेखीकरण गर्ने ।
- (आ) माग संकलनको लागि सूचना आह्वान गर्ने, मुल्याङ्कन तथा छनौटको आधारहरू तयार गर्ने एवं फलफूल विरुवा रोपणको लागि क्षेत्र निर्धारण गर्ने ।
- (इ) कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्राविधिक लागत अनुमान तयार गर्ने ।
- (ई) प्राप्त निवेदनहरूको मुल्याङ्कन गरी अनुदानग्राही छनौट गर्ने ।
- (उ) छनौट भएका अनुदानग्राहीलाई उपलब्ध गराईने अनुदान रकम यकिन गर्ने र सम्झौताको लागि सिफारिस गर्ने ।
- (ऊ) सम्झौता अनुसारको विभिन्न चरणमा सम्पन्न भएका कार्यको अनुगमन तथा प्रमाणीकरण गर्ने ।
- (ए) अनुदान रकमको किस्ता अनुदानग्राहीलाई भुक्तानी गर्न सिफारिस गर्ने ।
- (ऐ) सम्झौता अनुसार कार्य प्रगति सन्तोषजनक नभएमा वा कार्यसम्पन्न हुन नसक्ने देखिएमा अनुदान किस्ता रकम रद्द गर्न वा अनुदान सम्झौता रद्द गर्न सिफारिस गर्ने ।
- (ओ) कार्यक्रम अनुगमन गरी पृष्ठपोषण गर्ने ।
- (घ) समितिको सचिवालय सम्बन्धित स्थानीय तहको कृषि शाखा/ इकाई रहनेछ ।
- (ङ) समितिलाई सहयोग गर्न समितिले उप समिति गठन गर्न सक्नेछ ।
- (च) उप समितिको काम कर्तव्य र अधिकार समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

३.२.२ क्षेत्र निर्धारण / छनौट:

- (क) समितिले अभिलेखीकरण गरेको सम्भाव्य सार्वजनिक जग्गाहरूमा फलफूलविरुवा रोपणकार्यक्रमको लागि सम्बन्धित स्थानीय तहले हरेक आ.व. मा फलफूल विरुवा रोपणको लागि क्षेत्र छनौट गर्नेछ ।
- (ख) निजी जग्गामा फलफूल विरुवा रोपणको लागि हरेक आ.व. मा सार्वजनिक सूचना जारीगरी प्राप्त मागको आधारमा समितिले क्षेत्र छनौट गर्नेछ ।

३.२.३ लाभग्राही/अनुदानग्राही छनौट

- (क) कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सम्बन्धित स्थानीय तहले माग संकलनको लागि नियमानुसार सूचना प्रकाशन गर्नेछ ।

- (ख) सूचना प्रकाशन भएपछि बुदा नं १.२ मा तोकिएको लक्षित समूहले उक्त सूचनामा तोकिएको समय भित्रमा सम्बन्धित स्थानीय तहले तोकिएको ढाँचामा निवेदन तथा आवश्यक कागजातसहित कार्य योजना संलग्न राखी आवेदन दर्ता गर्नुपर्नेछ ।
- (ग) जग्गा भाडामा लिइ फलफूल बगैँचाको स्थापना गर्नेको हकमा कम्तिमा १० (दश)वर्षको करार सम्झौता गरेको करारको प्रमाणित प्रतिलिपी ।
- (घ) निजी तथा सार्वजनिक खाली जग्गाहरूमा फलफूल विरुवा रोपण तथा व्यवस्थापनका लागि समितिले अनुदान लाभग्राहीको छनौटका आधार तयार गरी अनुदानग्राही/लाभग्राहीको छनौट गर्नेछ ।
- (ङ) बुँदा न (घ) बमोजिम अनुदानग्राही/लाभग्राहीको को छनौट एक वर्षे वा बहुवर्षीयकार्यक्रम सञ्चालनको लागि हुन सक्नेछ ।
- (च) बुँदा नं.(ङ) बमोजिम बहुवर्षीय सम्झौताको लागि अनुदानग्राही/लाभग्राहीछनौट भएमा अघिल्लो वर्षको कार्य प्रगति मूल्यांकन गरी सन्तोषजनक भएमा मात्र सो वर्षको कार्यक्रम संचालनको प्रक्रिया अघि बढाउनु पर्नेछ ।

३.३ अनुदान प्रवाह

- (क) यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया बमोजिम छनौट भएका अनुदानग्राहीले सञ्चालन गर्नुपर्ने क्रियाकलाप, सो को समयसारणी, अनुदानग्राहीले पालना गर्नुपर्ने शर्त, अनुदान रकम एवं भूक्तानी विधि उल्लेख गरी सम्बन्धित स्थानीय तहले अनुदाग्राहीसँग सम्झौता गर्नेछ ।
- (ख) बुँदा (क) बमोजिम हुने सम्झौता बमोजिम स्थानीय तहले अनुदानग्राहीलाई अनुदान भूक्तानी गर्नेछ ।
- (ग) दोस्रो बर्षदिखि ३ वर्षसम्म बगैँचा व्यवस्थापनको लागि आवश्यक बजेट व्यवस्थापनको जिम्मेवारीस्थानीय तहको हुनेछ । सार्वजनिक जग्गामा स्थापना भएका बगैँचा वा रोपण भएका फलफूल विरुवाको सम्बर्द्धन हेरचाहको लागि सम्बन्धित स्थानीय तहले आवश्यक कार्यक्रम तर्जुमा गरी सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

४.कार्यक्रमसञ्चालनगर्नेसरकार/तह/निकाय र तिनको जिम्मेवारी

४.१ संघीय सरकार

- (क) स्थानीय तहहरूलाई फलफूल विरुवा रोपण तथा बगैँचा व्यवस्थापन सम्बन्धी प्राविधिक सेवा,
- (ख) कार्यक्रम संचालनमा सहजीकरण,
- (ग) अनुगमन तथा पृष्ठपोषण ।

४.२ प्रदेश सरकार

- (क) प्रदेश सरकार अन्तर्गतको कृषि हेर्ने कार्यालय फार्म केन्द्रहरूमार्फत प्राविधिक सेवा,
- (ख) फलफूल विरुवा उत्पादक सरकारी एवं निजी स्रोत केन्द्र एवं स्थानीय तहहरूबीच समन्वय,
- (ग) कार्यक्रम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ।

४.३ स्थानीय तह

- (क) निजी तथा सार्वजनिक खाली जग्गाहरूमा फलफूल विरुवा रोपण तथा व्यवस्थापन कार्यकोलागि उपलब्ध जग्गाको अभिलेखीकरण,
- (ख) फलफूल विरुवा रोपणको लागि क्षेत्र छनौट,
- (ग) फलफूल रोपणको लागि भौगोलिक उपयुक्तता एवं किसानको माग बमोजिमको फलफूल छनौट,
- (घ) लाभग्राही/अनुदानग्राही छनौट, सम्झौता एवं अनुदान प्रवाह,
- (ङ) नियमित अनुगमन तथा पृष्ठपोषण ।
- (च) सशर्त वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत प्रदेशमा सञ्चालन हुने कार्यक्रमको लागि संघीय निकायबाट सम्बन्धित स्थानीय तहले लागत सहभागिता गर्नुपर्ने भनि तोकिएकोमा सोही बमोजिम लागत सहभागिता सुनिश्चितता गर्ने ।

५. कार्यक्रम अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन

(क) विवरण प्रकाशन गर्नुपर्ने: अनुदान प्रवाह गर्ने स्थानीय तहले अनुदानग्राहीसँग भएको सम्झौताको विवरणनियमित अध्यावधिक गरी सूचना पाटी र वेबसाइटमा प्रकाशन गर्नेछ । साथै राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्रले समेत अनुदानग्राहीको नाम सहितको विवरण वेबसाइट मार्फत प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(ख) प्रगति प्रतिवेदन पठाउनु पर्ने:

(अ) कार्यक्रम संचालन भएका स्थानीय तहहरूले चौमासिक एवं बार्षिक प्रगति विवरण राष्ट्रिय फलफूल विकास केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ । यस बाहेक समय समयमा माग भए बमोजिमको प्रगति तथा अन्य विवरण समेत पठाउनु पर्नेछ ।

(आ) कार्यक्रमको नियमित प्रतिवेदन पेश नगर्ने स्थानीय तहलाई आगामी आ.व.मा कार्यक्रम सञ्चालनका लागि बजेट उपलब्ध गराइने छैन ।

(ग) अनुगमन र मूल्याङ्कन: अनुदानग्राहीको अनुगमन संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहका सम्बन्धित निकायहरूबाट संयुक्त वा आवश्यकता अनुसार छुट्टाछुट्टै हुन सक्नेछन् । यसरी भएको अनुगमनको क्रममा दिईएको मौखिक वा लिखित निर्देशन पालना गर्नु अनुदानग्राहीको कर्तव्य हुनेछ ।

(घ) यस कार्यक्रम सञ्चालन प्रकृया बमोजिम अनुदान रकम लिइ दुरुपयोग गरेको पाइएमा वा रकमको हिसाब नबुझाएमा त्यस्ता अनुदानग्राहीलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही गरी असुल उपर गरिनेछ ।

६

अनूसूची-१

चौमासिक/वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन ढाँचा

कार्यक्रमको नाम: फलफूल दशक कार्यक्रम अन्तर्गत फलफूल बिरुवा रोपण तथा फलफूल खेति प्रवर्धन कार्यक्रम
कार्यक्रम संचालन गर्ने निकायको नाम: आ.व. २०७... महिना:

१. कार्यक्रम कार्यान्वयन अवस्था

क्र.स.	यस महिनामा संचालन भएको कार्यहरु	हाल सम्मको कार्यक्रम कार्यान्वयन अवस्था

२. कार्यक्रमको प्रतिफल (फलफूल रोपण भएको क्षेत्रफल, लाभग्राही, फलफूल बिरुवा संख्या, रोजगारी सिर्जना आदि):

-
-
-
-

३. कार्यक्रम/बजेट कार्यान्वयनको अवस्था

क्र. स.	वार्षिक विनियोजन (रु. हजारमा)	यस महिनाको खर्च (रु. हजारमा)	हालसम्मको खर्च (रु. हजारमा)	वार्षिक विनियोजनको तुलनामा खर्च प्रतिशत

४. कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखिएका समस्या तथा सुझावहरु

-
-

(Handwritten signature)